

PEDAGOŠKO GRADIVO

Vsebine

Kaj je to zin?

Razvoj in vrste zinov

Zgodovina zinov na Slovenskem

Artzin

Likovna izrazila zinov

Vzporednice z moderno in sodobno umetnostjo

O razstavi

Sodelujoči avtorji in avtorice

Zakaj so zini pomemben medij ustvarjalnosti

- **Vsebinski poudarki in izhodiščne točke ogleda in razlage**
- **Subkulture danes**

- **Avra časa**
- **Sodobne identitete in življenjski stili**
- **Participatorna kultura**

Izobraževalni programi ob razstavi

Kolofon

Ob razstavi sodobnega zina smo pripravili pedagoško gradivo, ki vsebuje predstavitev žanra, spregovori o namenu, vsebinah in smotrih razstave, predstavi avtorje in produkcijo ter opozori na širše družbene, sociološke in kulturne, znotraj tega pa tudi na vzgojno-izobraževalne implikacije, ki jih razstava ima.

Gradivo zaključujejo pedagoški programi, ki zaokrožajo in dopolnjujejo ogled razstave.

KAJ JE TO ZIN?

Zin je okrajšava besede fanzin, ki se je uveljavila v zadnjem desetletju. Fanzin je skovanka, nastala iz angleških besed fan (ljubitelj, oboževalec) in magazine (revija).

V nadaljevanju uporabljamo obe poimenovanji, pri čemer se fanzin nanaša na starejše in zin na sodobno obdobje.

Fanzini ali zini so knjižice, največkrat samozaložniške »naredi sam« publikacije, ki nastajajo v majhnih nakladah in z nizkimi produkcijskimi stroški. Prevladujoče vrednote ustvarjalcev (fan)zinov so bile in ostajajo: ustvarjalnost, neodvisnost (DIY – Do It Yourself – naredi sam), cenovna dostopnost in neprofitnost (non (for) profit – ne za dobiček), povezovanje in komunikacija.

RAZVOJ IN VRSTE ZINOV

(Fan)zini se pojavljajo kot medij določenih subkultur prejšnjega stoletja, od ljubiteljev znanstvene fantastike naprej. Med glasbenimi fanzini (prvi datirani že leta 1966) so bili najvplivnejši punk fanzini. Obstajajo tudi športni fanzini (posvečeni nogometu in so popularni v Angliji, mednje sodijo tudi t. i. skate zini), politični fanzini (fanzini z družbeno-politično ali kulturno kritiko), fanzini identitete (feministični, transeksualni in homoseksualni fanzini, queerzine), perzini (osebni fanzini), emo-zini (emocionalni

fanzini), lokalni, omrežni (index ali network fanzini), religiozni fanzini, vegetarijanski, veganski, straight edge (gibanje, ki odklanja droge, alkohol, mesne izdelke, kockanje), ekološki fanzini, e-zini (elektronski fanzini), artzini idr. Posebna vrsta fanzina je samizdat, ki je izraz za ilegalno kopirano publikacijo in izhaja iz povojnega obdobja Sovjetske zveze.

Ob nastopu sodobnih informacijskih tehnologij so fanzini doživeli temeljito preobrazbo in so danes predvsem medij večinoma mlajših ustvarjalcev. Od politično angažiranega fanzina so prešli k veliko bolj individualiziranemu umetniškemu zinu (artzinu).

Utrinek z razstave. Foto Jaka Babnik. Arhiv MGLC.

ZGODOVINA ZINOV NA SLOVENSKEM

Delimo jo na obdobje, ki gnezdi v subkulturah in ima pretežno glasbeno identiteto, ter na novejši čas, ki v ospredje postavlja avtorjevo delo, zgodbe in poglede.

Prvo močno obdobje fanzinovske kulture, do katere je prišlo z DIY punk mentaliteto, predstavljajo 80. leta prejšnjega stoletja. Fanzini takrat postanejo temeljno komunikacijsko sredstvo stališč in pogledov na subkulture, kot so punkerji, hardcorovci, metalci, skejterji, homoseksualci. Leta 1981 izide tudi prva številka ljubljanskega Fanzina v založbi galerije Škuc.

Fanzinovska scena je bila zelo živa še tudi v začetku 90. let, ko se poleg glasbenih začnejo pojavljati čedalje raznovrstnejši underground zini (*13. brat, Sirota Jerica ...*).

A z vzponom kulture potrošništva v drugi polovici devetdesetih identifikacijska funkcija subkultur začne slabeti in postaja nekaj vsakdanje modnega. Prelomnica se zgodi po

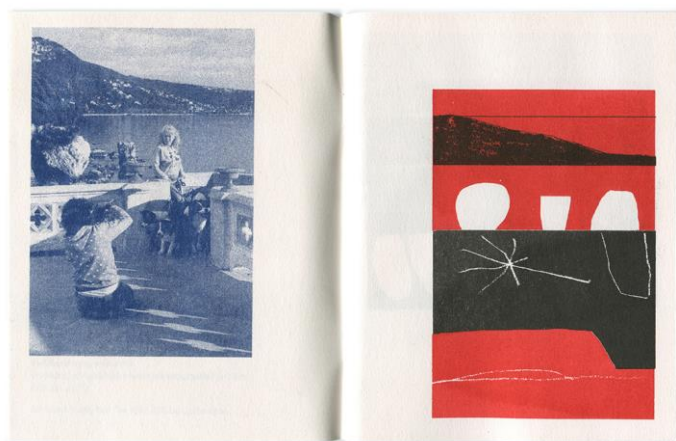
letu 2000 z vzponom interneta, ki z novimi tehnološkimi posegi in vsenavzočnostjo informacije bistveno vpliva na nastanek elektronskega fanzina ali e-zina.

Porast zinov na sceni se zgodi tudi po letu 2012, ko se množično pojavijo male založniške hiše, internetni forumi, mailing liste, facebook skupine, zin wikipedije, zin delavnice, sejmi in distribucijske platforme v Ljubljani, kot so Caffeine Hours, Blind Date konvencija, Zine Vitrine in DobraVaga.

Lahko rečemo, da zini v današnjem času postajajo pravi trend!

ARTZIN

Artzin je umetniški zin, katerega temeljno vodilo je likovna predstavitev. Lahko je zastavljen konceptualno, eksperimentalno, tematsko, arhivsko, dnevniško, pripovedno, izpovedno, asociativno itd. Nahaja se nekje na meji med umetniškim delom, dnevniškim zapisom in socialnim fenomenom. Je medij, ki mu ustreza narativ z začetkom in koncem; zlahka, dobro in hitro prevaja zgodbo, misel, koncept. Artzine lahko delimo v podkategorije: literarni, fotografski (fotozin), filmski, video in strip fanzini. Sem sodi tudi perzin (osebni zin, neke vrste zin-blog).

Zoran Pungerčar in Jaka Bulc: *You might even enjoy it.*

LIKOVNA IZRAZILA ZINOV

Danes vsak zin stoji sam zase. Ustvarjajo ga posamezniki ali kolektivi, težnja je približevanje k monologu. Zin vključuje nabor risb, kolažev, mail arta, ilustracij, stripov, grafičnega oblikovanja, tipografije, besedil in fotografij. Pomemben je fizičen način izdelave zina, delo z rokami. Pri sami izdelavi se večkrat dogodijo tudi napake, ki pa so obravnavane kot namerne stilistične izbire in estetski okras.

Zini običajno izgledajo kot fotokopirane knjižice. Pri produkciji se uporabljajo fotokopirni stroj, domači tiskalnik, offset tisk, duplikator Riso, *cut&paste* pristop, iskanje podob na spletu, tiskanje fotografij. Teme so poljubne: osebne zgodbe, politične ideologije, glasba, nasveti za vrtnarjenje, šale, seznam priljubljenih reči, potopisi, stripi, fotografija, proza, risba. Naklade so butične, običajno se naredi približno 50 izvodov, vsaka izdaja je označena in oštevilčena.

VZPOREDNICE Z MODERNO IN SODOBNO UMETNOSTJO

Med prve protozine je mogoče šteti *dadaistične* publikacije (*dadaizem* je radikalno gibanje in umetnostna smer v prvi polovici 20. stoletja, ki nastane iz protesta zoper meščansko družbo in njene kulturno-umetniške tradicije ter zagovarja vrnitev k otroški primitivnosti in spontanosti).

Druga pomembna vzporednica v moderni je *mail art* (pošiljanje umetniških del manjših dimenzij po pošti), ki se kot umetniško gibanje pojavi v 50. in 60. letih prejšnjega stoletja in je popularno še danes.

V 60. letih s *konceptualizmom*, ki postavi pod vprašaj nujnost obstoja umetniškega predmeta kot smisla, cilja in rezultata umetniškega delovanja ter sproži proces demokratizacije umetnosti, v umetnost vstopi nov medij prezentacije, ki dovoljuje večji doseg občinstva in manjšo tržno naravnost umetniškega dela.

Umetniška oblika iz poznega 20. stoletja in medij, katerega pojmovanje je tesno zvezano z medijem (fan)zina, pa je *knjiga umetnika*. Knjiga umetnika zajame vse žanre sodobne umetnosti, od slikarstva, kiparstva, fotografije, grafike, instalacij, pa do prireditvenih umetnosti (vključujoč film in video). Kot umetniško delo na podoben način kot (fan)zin prinaša interaktiven odnos med umetnikom, knjigo in publiko; ustvarja aktivnega bralca–gledalca. Razlike med obema žanroma so težko določljive: knjiga umetnika je presek, (fan)zin pa odsek nekega časa, razlikuje se način produkcije, količina vloženega časa, število sodelujočih idr.

O RAZSTAVI

MGLC je z razstavo *ZINI! Sodobna zinovska produkcija* (24. 2.-28. 5. 2017) nadaljeval niz razstav, v katerih se osredotoča na različne fenomene umetniške tiskane produkcije. V preteklosti smo že organizirali predstavitve grafitarjev, street artistov, subkultur 80. in 90. let 20. stoletja. Zinovska razstava je predstavljala aktualno produkcijo umetniških zinov in različne avtorske pristope sodelujočih umetnikov: zakaj in kako avtorji ustvarjajo in doživljajo zine, kako se zini berejo in kdo jih bere/gleda; nekateri poudarjajo osebne in intimne zgodbe, drugi pa proces, ki vpliva na izbiro materialov, vključenih v zamisel za končno izvedbo.

Kustosa razstave sta bila **Lara Plavčak** in **Božidar Zrinski**. Lara Plavčak je umetnostna zgodovinarica in kuratorica; področju (fan)zinov se je temeljito posvetila v svoji diplomski nalogi (2016). Božidar Zrinski je kustos v MGLC, kjer sistematično raziskuje sodobno grafično ustvarjalnost, s poudarkom na mlajših avtorjih.

Utrinek z razstave. Foto Jaka Babnik. Arhiv MGLC.

SODELUJOČI AVTORJI IN AVTORICE

Na razstavi je sodelovalo trinajst avtorjev in avtoric, ki se udeležujejo na različnih področjih sodobne vizualne umetnosti. Predstavljali so se glede na različne kontekste,

iz katerih izhajajo pri svojem delu, od skice, risbe, grafike, slike, fotografije, videa do inštalacije.

Nejc Korenič (1987) se ukvarja z risbo, grafiko, zini, ilustracijo in tetoviranjem. Njegovo ustvarjanje zaznamujeta mysticizem in poganstvo ljudskih izročil v preseku s sodobnim urbanim življenjem.

Simon Kocjančič (1979) je leta 2007 diplomiral na Šoli za risanje in slikanje v Ljubljani. Deluje na področju slikarstva, risbe, grafike, fotografije in ustvarjanja umetniških zinov.

Nevena Aleksovski (1984) je leta 2008 diplomirala iz slikarstva na Akademiji umetnosti v Novem Sadu, leta 2014 pa magistrirala iz kulturologije na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Aktivna je na področjih risbe, slikarstva, ilustracije in umetniških zinov. Je sodelavka feminističnega in kvirovskega festivala *Rdeče zore* ter soorganizatorica umetniškega festivala recikliranja in DIY kulture *Reciklart*.

Mina Fina (1978) je leta 2002 končala študij na Oddelku za vizualne komunikacije na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani. V svojem umetniškem delu raziskuje risbo, ilustracijo, animacijo in video ter prehajanje med temi mediji, velikokrat v končni obliki prostorske instalacije. Izdala je več izvirnih avtorskih publikacij, zinov in knjig umetnika. Je samostojna grafična oblikovalka, ilustratorica in vidžejka, članica oblikovalske skupine Ee, avdio-vizualnega kolektiva Your Gay Thoughts in neformalne umetniške skupine Riso Paradiso.

Zoran Pungerčar (1985) deluje na področju ilustracije, slikarstva, grafike in grafičnega oblikovanja. Od leta 2011 v svoji založbi *Look Back and Laugh* izdaja umetniške zine in knjige umetnika. Marca 2016 je sodeloval pri samozaložniškem projektu Riso Paradiso.

Nez Pez (Neža Jurman), rojena 1985, je leta 2016 diplomirala na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani, smer kiparstvo. Njen opus spremljajo ponavljajoči se motivi, ki se selijo skozi različne medije – skozi grafiko, risbo, sliko, animacijo in risbo v kiparstvu.

Leon Zuodar (1977) je končal študij slikarstva na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani leta 2004. Leta 2005 je skupaj z Mihom Pernetom ustanovil slikarsko skupino **Beli sladoled** in istoimensko zinovsko založbo, ki se navdušuje nad drugačno, marginalno in eksperimentalno risbo. Do danes sta izdala 25 publikacij, po večini zinov, in nekaj risarskih knjižnih kompilacij ter zinovskih kataloških pregledov razstav. Samostojno se Zuodar ukvarja z risbo, grafiko in slikarstvom, v galeriji Hiše

kulture v Pivki pa je soorganizator razstavnega programa in vodja grafičnega ateljeja ter od leta 2016 vodja zinovske čitalnice Zinko Tiček.

Tadej Vaukman (1984) se ukvarja s fotografijo že petnajst let. Svoje delo redno predstavlja na razstavah, fotografije pa objavlja tudi v najrazličnejših zinih in drugih publikacijah. Pri pripovedovanju zgodb ga zanima predvsem vsakdanje življenje v svoji neposredni resničnosti, banalnosti in surovosti.

Matjaž Wenzel (1973) deluje na področju fotografije, videa in grafičnega oblikovanja. Svoja fotografska dela je predstavil na več samostojnih in skupinskih razstavah. Je prejemnik tudi več nagrad za oblikovanje. Živi in dela v Mariboru.

Marko K. Gavez (1993) je obiskoval Srednjo šolo za oblikovanje in fotografijo, smer grafično oblikovanje. Deluje na področju ilustracije, risbe, grafike in slikarstva.

LEALUDVIK sta **Lea Jelenko** (1986) in **Matjaž Komel** (1987). Lea je diplomirala na Oddelku za tekstilstvo in grafiko na ljubljanski NTF, smer grafične in interaktivne komunikacije. Matjaž je diplomiral na ALUO v Ljubljani, smer vizualne komunikacije. Delujeta na področju videa in oblikovanja ter ustvarjata project LEALUDVIK.

Leta 2013 je skupina študentov, večinoma povezanih z ALUO v Ljubljani, ustanovila kolektiv **freštreš**, ki ga trenutno zastopajo Peter Ferlan, Aljaž Glaser, Blažka Jurjavčič, Emil Kozole, Dorijan Šiško in Dorotea Škrabo. Poleg zinov njihovo ustvarjanje vključuje razstave, performanse in instalacije, glasbo, literaturo in strokovne članke.

© Beli sladoled

ZAKAJ SO ZINI POMEMBEN MEDIJ USTVARJALNOSTI

Po besedah Lare Plavčak »je zin zgodba slehernika, predstavlja drugačno možnost, posebno obliko komunikacije, je drug medij določene kulture.« Zin je medij, a je poleg vsebine tudi nosilec sporočila.

- **Vsebinski poudarki in izhodiščne točke ogleda in razlage**

- Zini zaživijo, ko gredo med občinstvo in pridejo v stik z gledalcem/ bralcem. Kot objekti knjižne oblike upoštevajo in hkrati presegajo princip branja; namenjeni so branju naprej in nazaj kot tudi naključnemu obračanju strani.
- Zini se povezujejo z aktualnimi družbenimi vsebinami. Avtorji z zini izražajo in gradijo svojo individualno in kolektivno identiteto. Le-ta ni nekaj stalnega in danega, ampak je vseskozi fluidna in fleksibilna.
- Zini navkljub sodobnim informacijskim tehnologijam ohranjajo občutek osebnega. Sodoben zin je osebni pogled mladih, publikacija, ki jo lahko napravi vsak.
- Zini kot oblika ustvarjalnosti porajajo nove oblike sodelovanj in interesnih mrež, izmenjujejo se ideje, hkrati pa ohranjajo neodvisnost mladih. V tem pogledu se pojavnost zinov pozitivno dopolnjuje z možnostmi, ki jih omogoča svetovni splet: forumi, blogi, družabna omrežja, ki poskrbijo za hitrejši pretok informacij in poceni distribucijo.

- **Subkulture danes/želja po neodvisnosti**

Zini danes niso toliko vezani na subkulture kot nekdanj, a še vedno vztrajajo kot medij subkulturnih scen. Čeprav so avtorji angažirani, o subkulturah danes ne moremo govoriti na način zgodovinskih subkultur 20. stoletja, ki so izkazovale veliko konkretnější politični angažma. Danes se kritika institucionalne umetnosti izraža že s samim obstojem zinovske scene kot alternativne produkcije. Prav zaradi samozaložništva in ekonomske neodvisnosti si lahko privoščijo, da so obarvani s katerekoli ideologijo ali -izmom.

- **Avra časa/fizičnost otipljivost predmeta ustvarja čustveno vrednost predmeta**

Današnji čas zaznamuje t. i. retromanija ali nostalgija za nečim izgubljenim. To ni zanikanje tehnoloških dosežkov dobe, temveč je naklonjenost do vsega minornega,

pozabljenega; pojavlja se potreba po živi materialnosti, dostopnosti in iskrenosti, zadovoljstvu v taktilnosti. Zini, proizvedeni s preprostimi tehnologijami razmnoževanja in ročnim delom, tu nastopijo kot intimni taktilni grafični objekti in iskreni pričevalci časa.

- **Sodobne identitete in življenjski stili**/pestra ponudba in široka izbira

Kdo je (fan)zinar? To je povečini predstavnik moškega spola, star od 15 do 30 let, belec in pripadnik izobraženega srednjega razreda, ki ima dovolj časa za tovrstno ustvarjalnost in se povezuje z osebami, ki imajo podobne interese.

Zini so vedno bili in še vedno so povezani s specifičnimi življenjskimi stili mladih.

Identiteta mladih se danes kaže v pravem bumu identitetnih ponudb, ki posameznika silijo v večjo izbirnost, zavestno stiliziranje in narativnost identitete. Sodoben posameznik si stalno izmišlja in pripoveduje zgodbe o sebi. Svoje identitete ne gradi več na trajnih in stabilnih skupinah, temveč na mrežah globalnih socialnih povezav med posamezniki s podobnimi potrebami, nazori in življenjskimi stili.

- **Participatorna kultura**/sodelovanje, druženje

Današnji zini so model participatorne kulturne produkcije, povezujejo skupine in posameznike. Participatorna kultura je v nasprotju s potrošniško, a hkrati ne negira kapitalističnega naboja v celoti. Pasivnega odjemalca vsebine spreminja v producenta le-te. Načelo DIY »naredi sam« izhaja iz potrebe, da sam ustvariš svojo zgodbo in prenehaš konzumirati tisto, ki so jo drugi proizvedli zate. Zini so dar, predmeti, ki se izmenjujejo kot neke vrste družbeni žetoni. Šteje predvsem druženje, spoznavanje, izgrajevanje nečesa večjega – vera v kreativnost in umetnost, ki pa je predvsem komunikacija.

KOLOFON

Pedagoško gradivo je pripravila Lili Šturm, muzejska svetovalka (MGLC)

Uporabljena literatura in viri:

Beškovnik, Barbara. 2016. *Od fanzina do zina: o (fan)zinski kulturi na Slovenskem*.

Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kolmančič, Petra. 2001. *Fanzini: komunikacijski medij subkultur*. Subkulturni azil, Ceršak.

Plavčak, Lara. 2016. *Zin. Sodobna slovenska zin produkcija*. Diplomsko delo.

Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Repnik, Domen. 2014. *Alternativni tiskani mediji v elektronskem okolju – primer fanzinov*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ule Nastran, Mirjana. 2000. *Sodobne identitete v vrtincu diskurzov*. ZPS d.o.o., Znanstveno in publicistično središče.

**Kontakt: Lili Šturm, muzejska svetovalka, kustodinja pedagoginja
Pedagoški oddelek MGLC, tel. 01 2413 818, lili.sturm@mglc-lj.si,
www.mglc-lj.si, FB/ mglc ljubljana**

